

МРНТИ 14.35.07

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-6895-2024-147-2-406-419>

Мақала типі: ғылыми мақала

Болашақ әлеуметтік педагогтардың кәсіби құзыреттілігін арт-технологиялар арқылы дамыту

Ы.Н.Оханова¹ , А. К. Дуйсенбаев²

¹әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы қаласы, Қазақстан

²әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы қаласы, Қазақстан

(E-mail: iris_ohan@mail.ru, adk7575@mail.ru)

Аңдатпа. Мақалада еліміздегі адами капиталдың дамуы негізінде мамандарды дамыту мәселесіне ерекше көңілі бөлінетіндігі айтылып, болашақ әлеуметтік педагогтердің кәсіби құзыреттілігін дамытудың маңыздылығы туралы жан-жақты қарастырылады. Студенттерді әлеуметтік педагогикалық қызметке дайындауда олардың кәсіби құзыреттілігін арт-технологиялар арқылы дамыту – болашақ әлеуметтік педагогтердің кәсіби мәселелерді шығармашылықпен шешуіне ықпал етеді. Мақалада арт-технология ұғымына сипаттама жасалып, оның әлеуметтік педагогикалық қызметтегі мүмкіндіктері қарастырылды. Арт-технологиялардың арт-педагогика, арт-терапия негізіндегі зерттелуі отандық және шетелдік ғалымдардың еңбектеріне талдау жасау арқылы жүргізілді. Сондай-ақ философиялық, психологиялық, педагогикалық, әлеуметтік педагогикалық еңбектердегі арт-технологиялардың шығу тарихы мен қолданылуы да қарастырылған. Зерттеудің теориялық бөлімінде арт-технологиялардың болашақ әлеуметтік педагогтардың кәсіби құзыреттілігін дамытудағы маңыздылығы, ерекшеліктері қарастырылса, зерттеу жұмысының тәжірибелік бөлімінде болашақ әлеуметтік педагогтерге тәжірибе жүргізілді. Тәжірибеге тек студенттер ғана қатысып қоймай, кәсіби қызметіндегі кейстерімен бөлісуі мақсатында, қазіргі таңда жұмыс жасап жүрген әлеуметтік педагогтер де қатысты. Еліміздің әртүрлі өңірінен жиырмаға жуық әлеуметтік педагогтер кәсіби әрекетіндегі қиындықтарын, мәселелерін, олардың шешімдерін табу жолдарымен бөлісті. Эксперименттік топтағы студенттер әлеуметтік педагогтердің кейстерін «Өнерге негізделген әлеуметтік педагогикалық қызмет» курсында арт-технологиялар арқылы шешу негізінде талдады. Он екі сабақты қамтитын курста студенттер әр сабақ сайын арт-технологияның бір түрін талдау арқылы, болашақ қызметінде кездесуі мүмкін мәселелерді жан-жақты талдап, арт-технологиялар туралы терең білім алды. Сонымен қатар, тәжірибе жүргізу барысында бақылау және эксперименттік топ студенттерінен «Кәсіби әрекетті өздігінен бағалау» сауалнамасы жүргізіліп, эксперименттік топ студенттеріндегі soft skills екі есеге артық болғандығы байқалып, арт-технологиялардың әлеуметтік педагогтердің кәсіби құзыреттілігін дамытудағы маңызы дәлелденді.

Түйін сөздер: болашақ әлеуметтік педагог, кәсіби құзыреттілікті арт-технология арқылы дамыту, арт-технология, soft skills.

Кіріспе

Еліміздің Президенті Қ.Ж. Тоқаев өзінің жолдауларында еліміздегі адами капиталды дамытудың маңыздылығына ерекше ден қояды. Адам капиталын дамытушы негіздердің бірі – білім беру саласы. Білім беру саласының қызметкерлері оқу-тәрбие-дамыту категориясы аясында білім алушыларға білім беріп қана қоймай, өскелең ұрпақты қоғамға, өмірге дайындап, әртүрлі жағдайлардан шешім таба алуға үйретуде. Осы тұста, білім беру мекемелеріндегі әлеуметтік педагогтардың жауапкершілігі өте жоғары. Себебі, білім алушыны өмірге дайындаудың алғашқы қадамдары – әлеуметтік педагогикалық қызметтің аясында жүзеге асады. Әлеуметтік педагог баламен, ата-ана, сынып жетекші және педагогикалық ұжыммен тікелей байланысатындықтан, қоғамда орналып жатқан жаңалықтардан үнемі хабардар болып отыруы, трендтерден қалмай қызмет атқаруы өте маңызды.

Уақыт өте келе әлеуметтік педагог тұлғасының ұтқырлығына, оның коммуникативтік әлеуетіне, қазіргі заманғы менеджмент негіздерін меңгеруіне, жеке тұлғаны әлеуметтік оңалтудың психологиялық-педагогикалық технологияларын үйлестіруіне, отбасын әлеуметтік-педагогикалық сүйемелдеуге, тұлғаның өмірдегі өзін-өзі анықтау жағдайларына ықпал етуге ерекше талаптар қойылады. Әлеуметтік педагогтың кәсіби құзыреттілігінің маңызды сипаттамаларының қатарында тұлғаның бейімделу, білім беру қабілеттеріне, оның шығармашылығына, бастамашылығына, тиімді әлеуметтік-педагогикалық модельдерді жобалау және іске асыру қабілетіне байланысты компоненттер едәуір күшейтілген.

Дегенмен, әлеуметтік педагогты даярлау мен кәсіби қызметтің қазіргі теориясы мен практикасының жағдайы жоғарыда көрсетілген әлеуметтік-мәдени дамудың объективті талаптарынан әлдеқайда алыс. Нарықтық экономикаға көшу кезінде әлеуметтік-өндірістік саланың дағдарыстық жағдайында әлеуметтік педагогтың шынайы функцияларын елемеу және оны басқа, ситуациялық міндеттермен қамтамасыз ету, оның қызметін білім беру мекемесінің кеңістігімен ғана шектеу тәжірибесі кездеседі. Тәжірибенің мұндай жағдайы бүгінгі күннің талаптарына жауап бермейтіні анық, ал жағдайдың түбегейлі өзгеруінің негізгі шарттары жоғары және орта оқу орындарының студенттерін әлеуметтік-педагогикалық қызметке даярлау жүйесін жаңғырту болып табылады.

Мәселені қою

Жоғарыда аталған мәселелер тұрғысынан ерекше назар аударуға лайық тәсілдердің бірі – болашақ әлеуметтік педагогтардың кәсіби құзыреттілігін арт-технологиялар арқылы арттыру. Арт-технологиялар педагогика-психология саласында проективті немесе терапиялық әдістер ретінде қолданысқа еніп кеткендігімен, әлеуметтік педагогика саласында арт-технологияның ерекшеліктерін әлеуметтік педагогикалық мәселелерді шешуде қолдану кең таралмаған. Сол себепті де, әлеуметтік педагогтардың кәсіби құзыреттілігін дамытудағы арт-технологиялардың әлеуетін теориялық негіздеу,

әртүрлі қоғамда жұмыс істеу үшін мамандарды даярлау кезінде оларды іске асыру шарттары, кәсіби білім беру жүйесінде арт-технологияларды қолданудың мазмұны мен әдістемесін әзірлеу, болашақ әлеуметтік педагогтардың әлеуметтік-педагогикалық практикада арт-технологияларды қолдану дағдылары мен біліктерін дамыту өзекті мәселелердің бірі болып отыр.

Болашақ әлеуметтік педагог үшін өнер тілін түсіну – болашақ кәсіби қызметіндегі мәселені жартылай шешумен тең. Әлеуметтік педагог қызметіне мұқтаж білім алушы, ата-ана немесе педагогикалық ұжымды арт-технологияның ерекшеліктерінің көмегімен анықтап, арт-технология арқылы көмек көрсету жолдарын анықтауға болады. Сол себепті де, болашақ әлеуметтік педагогтардың кәсіби құзыреттілігін арттыруда арт-технологияларды қолдану – студенттерге арт-технологиялармен жұмыс жасаудың ерекшеліктерін тәжірибе негізінде түсіндіруге жол ашады.

Әлеуметтік педагогтарды даярлаудың білім беру процесіне енгізілген инновациялық технологиялар тиісті әлеуметтік-педагогикалық мәселелерді шешуге көмектесе алады. Арт-технологиялар осы мамандардың кәсіби құзыреттілігін дамытуда жаңа сапаны қамтамасыз ететін маңызды мәдени-білім беру ресурсы болып табылады. Ерекше әлеуметтік-педагогикалық әлеует шығармашылықты, жеке тұлғаның әлеуметтік ұтқырлығын, коммуникативтік мәдениетті, әлеуметтік-педагогикалық жағдайларды жобалауға дайындықты арттыру, оны кәсіби қызмет пен әлеуметтік шығармашылықта өзін-өзі жүзеге асыруға ынталандыру, белсенді өмірлік ұстанымды дамыту мүмкіндіктерімен байланысты.

Әлеуметтік педагогтың кәсіби құзыреттілігінің маңызды сипаттамаларының қатарындағы – жеке тұлғаның бейімделуі, білім беру қабілеттері, оның шығармашылығы, бастамашылығы, тиімді әлеуметтік-педагогикалық модельдерді жобалау және іске асыру қабілетіне байланысты компоненттерді, арт-технологияларды кәсіби меңгеру негізінде едәуір күшейту қажет.

Арт-технология – білім алушылардың жеке басының шығармашылық әлеуетін ашу және дамыту, зерттелетін ғылыми фактілердің, заттардың, құбылыстардың маңыздылығын түсіну мақсатында білім беру процесінде қолданылатын әртүрлі өнер түрлерінің әдістері, тәсілдері, формалары мен құралдары.

Арт-технология келесідей мүмкіндіктерге жол ашады:

- 1) болашақ әлеуметтік педагогтардың шығармашылық қабілеттері мен жеке әлеуетін ашу;
- 2) болашақ әлеуметтік педагогтардың рефлексиялық қабілеттерін дамыту;
- 3) кәсіби әлеуметтік педагогикалық қызметте туындауы мүмкін әлеуметтік педагогикалық міндеттерді шешу құзыретін дамыту.

Осы тұста, арт-технологиялар арқылы әлеуметтік педагогтың қандай кәсіби құзыреттіліктерін дамытуымыз қажеттілігін анықтап алуымыз керек. Әлеуметтік педагогтың кәсіби құзыреттілігі әлеуметтік педагог қызметіндегі міндеттерден туындайды. Педагог қызметкерлер мен оларға теңестірілген тұлғалардың лауазымдарының үлгілік біліктілік сипаттамаларын бекіту туралы ҚР Білім және ғылым министрінің 2009 жылғы 13 шілдедегі №338 бұйрығына [1] сәйкес, әлеуметтік

педагогтің лауазымдық міндеттеріне жеке тұлғаның психологиялық-медициналық-педагогикалық ерекшеліктерін және оның шағын ортасын, өмір сүру жағдайларын зерделеу, мүдделер мен қажеттілікті, мәселелерді, даулы жағдайларды, білім алушылар мен тәрбиеленушілердің мінез-құлқындағы ауытқуларды анықтау және оларға уақытылы әлеуметтік көмек пен қолдау көрсету жатады.

Әлеуметтік педагогтың кәсіби құзыреттілігі туралы зерттеу өте көп, сондай-ақ олардың барлығы әлеуметтік педагогтың кәсіби құзыреттілігі әлеуметтік педагогикалық қызметке байланысты екендігін алға тартады. З.М. Махмутова [2], Н.Ю. Клименко [3], И.С. Николаева, С.В. Старикова, О.В. Баркунова [4] сынды зерттеушілердің еңбектерін саралай келе, әлеуметтік педагогтың келесідей кәсіби құзыреттіліктерін атап өте аламыз:

кәсіби әлеуметтік педагогикалық қызметтің теориялық білім кешенінің болуы;

кәсіби әлеуметтік педагогикалық қарым-қатынас құралдарын меңгеру;

жаңа жағдайларда, төзімділікке бейімделу қабілеті;

әлеуметтік-педагогикалық шешім қабылдауға әсер ететін коммуникативтік мінез-құлық стратегиясын әзірлеу мүмкіндігі;

заманауи педагогикалық дағдылардың болуы, тәрбиенің психологиялық-педагогикалық негіздерін білу.

А.С. Макарова кәсіби құзыреттілікті жүйелі түрде жіктеп көрсетеді:

– арнайы құзыреттілік – құзыреттілік жоғары кәсіби деңгейдегі қызметті игеруді және арнайы білімнің болуын, оларды іс жүзінде қолдана білуді қамтиды.

– әлеуметтік құзыреттілік – бірлескен кәсіби қызмет пен ынтымақтастық тәсілдерін, кәсіби қоғамда қабылданған кәсіби қарым-қатынас әдістерін меңгеруді сипаттайды (тәжірибемен бөлісу, мәселелерді ашық талқылау, жанжалды жағдайлардан сауатты шығу, балалармен, ата-аналармен, әкімшілікпен ынтымақтаса білу);

– тұлғалық құзыреттілік – өзін-өзі көрсету және өзін-өзі дамыту тәсілдерін, кәсіби деформацияға қарсы тұру құралдарын меңгеру, өзінің кәсіби қызметін жоспарлау, өз бетінше шешім қабылдау, мәселені анықтау қабілетін қамтиды;

– даралық құзыреттілік – құзыреттілік өзін-өзі реттеу әдістерін меңгеруді, кәсіби өсуге дайындықты, кәсіби қартаюға ұшырамауды, тұрақты кәсіби мотивацияның болуын сипаттайды.

Осыған сәйкес, зерттеу жұмысымыздың негізгі мақсаты – болашақ әлеуметтік педагогтардың арнайы, әлеуметтік, даралық, тұлғалық – кәсіби құзыреттіліктерін дамытудағы арт-технологиялардың тиімділігін теориялық негіздеу, сондай-ақ оларды оқу процесінде тиімді пайдалану жолдарын анықтау болып табылады.

Тарихы

Елімізде арт-технологияларды қолданушылар дербес мамандық иелері (арт-терапевт, арт-технолог, т.с.с.) ретінде танылмағанымен, оны педагогика, психология, медицина саласының мамандары қосымша көмек әдісі ретінде кеңінен пайдаланады. Ал педагогикалық ғылымдарды арт-технологиялар арт-педагогика аясында қолданылады.

Арт-технологиялар арт-терапияның құралдары болып табылатындықтан, шығу тарихы арт-терапиямен тікелей байланысты. Арт-терапия ең алғаш психотерапияда қолданыла бастады. Қазіргі таңда арт-технологияларды кез келген салада – білім беру саласында, медицинада, кәсіпкерлікте, психологиялық тренингтерде, тим-билдингтерде және т.с.с. орындарда түрлендіре отырып қолдануға болады. Ал алғашқы арт-технологиялар сырқат адамдарды, демалыс үйіндегі емделушілерді емдеу мақсатында қолданылған болатын. Қазақ тіліне аударғанда «өнермен емдеу» ұғымын білдіретін бұл терминді алғаш ғылымға енгізген Адриан Хилл болды [5].

Арт-технологияларды арт-педагогика, арт-терапия негізінде қолдану идеялары Н. Роджерс, З. Фрейд, К. Юнг сынды психологтардың еңбектерінде бейнелеу өнерінің тұлғаның өзін-өзі емдеу әлеуеті; К.Н. Вентцель, М. Монтессори, В.А. Сухомлинский, Л.Н. Толстой, Р. Штайнер, К. Роджерс, А.Маслоу, Д. Морено еңбектерінде ойын, қозғалыс, ертегі, сурет салу арқылы эмоционалды-сенсорлық саланың, қиялдың, шығармашылық қабілеттердің басым дамуы туралы тұжырымдамалық ережелер; Л.С. Выготский, Б.Т. Лихачев, А.А. Мелик-Пашаева, Ж. Пиаже сынды ғалымдардың еңбектерінде эстетикалық тәрбие тұжырымдамалары, көркем сурет туралы білім мәселелері тұрғысынан қарастырылса, Э. Адамсон, Л.А. Аметова, А.И. Копытин, Э. Крамер, М. Либман, Л.Д. Лебедева, М. Наумбург сынды ғалымдар арт-педагогика мен арт-терапияны қазіргі таңдағы зерттеушілері болып табылады.

XX ғасырдың басында пайда болған сәттен бастап-ақ арт-технологиялар жеке тұлғаның ішкі жағдайын және оның дамуына әсерін зерттеу үшін психологиялық-педагогикалық практикада бейнелеу өнерінің емдік және диагностикалық мүмкіндіктерін пайдалану идеяларын негізге алған К. Ричи «Суретші балалар» (АҚШ), Ж. Рум «Баланың графикалық тілі» (Франция), К. Лампрехт пен Ф. Флейдер «Образдың туындауы» (Германия) сынды еңбектерден байқала бастады. Сондай-ақ қазіргі заманғы арт-технологиялар XX ғасырдың ортасында Еуропа мен Американың прогрессивті педагогикасындағы бейнелеу шығармашылығының салауатты, үйлесімді тұлғаны дамытудың маңызды құралы ретіндегі тәжірибесінің жалғасы іспеттес.

Елімізде арт-технологияларды педагогика, психология, әлеуметтік педагогика және оқыту пәндері аясында қолдануды зерттеген, әлі де зерттеп жүрген ғалымдар жетерлік. А.Б. Айтбаева, Г.А. Қасен, Мукашева А.Б., Мадалиева З.Б., Абибуллаева А.Б., Ракишева Г.М., Ұ.Б. Төлешова, А.А. Булатбаева және т.б. ғалымдар арт-технологиялардың, арт-терапияның әртүрлі педагогикалық мәселелерді шешудегі тиімділігін жан-жақты зерттеп, зерттеу еңбектерін жазған.

А.Б. Айтбаева, Г.А. Қасен, А. Мырзахановалардың айтуынша [6], педагогика мен көркем өнердің тоғысында дамып отырған арт-педагогикада акцент тек көркемөнерлік мәдениетті дамытып, көркемөнерлік іс-әрекеттің әр түрінде қолданбалы шеберліктерді табысты игеру жолдарын табуға ғана қойылмайды, сонымен бірге, ішкі өзіндік тәжірибе, өзіндік эмоциялық бастан кешіру, шығармашылық процеске тікелей қатысу арқылы жалпыадамзаттық құндылықтарға ортақтасуды мақсат етеді.

Арт-технология өнердің бірнеше түрлерін біріктіретіндіктен, оны қолдану аясы да кең болып табылады. Білім беру саласында арт-технологияларды сан түрлі міндеттерді шешу үшін қолдануға болады:

оқушыларға рухани-адамгершілік тәрбие беруде қолдануды (З.Абишева, А.Г. Кузнецова, А.Ю. Сметанина, Е.В. Таранова);

оқушылардың девианттық мінез-құлықтарының алдын алу мақсатында (Г.А. Касен, Л.С. Картушина);

ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арналған түзету жұмыстары (А.Б. Айтбаева, Т.Г. Наретина, Т.В. Туманова, С.Н. Щербак);

жетім балаларда отбасылық құндылықтарды қалыптастыру (З.М. Садвакасова);

студенттерді дене мәдениетіне баулу (М.В. Катренко, К.М. Смышев, Н.Ю. Шумакова);

жоғары оқу орындарындағы оқу процесін ізгілендіру (Ж.Н. Шайгозова, М. Султанова, Н.Ю. Сергеева, Е.А. Федоринова);

балаларды музыкалық тұрғыдан дамыту (А.А. Момбек, Е.В. Мартынова);

дарынды балаларды қолдау (Қ. Жұмабекова, И.А. Бадюгина).

Арт-технологияларды әлеуметтік педагогтардың кәсіби құзыреттілігін дамытуда қолдануды ресейлік ғалым, педагогика ғылымдарының кандидаты Е.В. Старикова зерттеген.

Елімізде де педагогикалық жоғары оқу орындарында арт-технологиялар арт-педагогика, арт-терапия негізінде әртүрлі педагогикалық мәселелердің алдын алу мен шешімі ретінде зерттеліп, әртүрлі тәжірибелерден өткізіліп отырады.

Зерттеу әдістері

Зерттеу жұмысының мәселесін теориялық негіздеу мақсатында философиялық, педагогикалық, психологиялық ғылыми еңбектерге теориялық талдау жүргізілді. Сондай-ақ зерттеу жұмысын жазуда контент-талдау, жүйелеу, педагогикалық бақылау, диагностика, сауалнама, әңгімелесу, нәтижелерді математикалық-статистикалық өңдеу, инфографика әдістері қолданылды.

Зерттеуге әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің «Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану» мамандығы бойынша білім алатын 3-4 курс бойынша 50 студент (25-эксперименттік; 25-бақылау топ) және еліміздің әртүрлі өңірінде әлеуметтік педагог қызметін атқаратын 20 маман қатысты. Сауалнама онлайн форматта, гугл-форма арқылы жүргізілді.

Талқылау

Экспериментке қатысушы қызмет атқарып жүрген әлеуметтік педагогтер өз қызметтерінде кездесетін, кәсіби құзыреттіліктерге байланысты қиындықтарды кейстер ретінде ұсынды. Кейстер эксперименттік топқа курс жүргізу барысында қолданылды.

Студенттерге болашақ әлеуметтік педагог ретінде «Кәсіби қызметті өздігінен бағалау» сауалнамасы ұсынылды. Сауалнама сұрақтары жалпы әлеуметтік педагогикалық, оқыту, тәрбиелеу, дамыту функцияларын қамтитын төрт блоктан тұрды.

Сондай-ақ болашақ әлеуметтік педагогтердің кәсіби құзыреттілігін арт-технологиялар арқылы дамытуға арналған «Өнерге негізделген әлеуметтік педагогикалық қызмет» бағдарламасының моделі құрастырылып, апробацияланды.

Эксперименттік топ студенттеріне сауалнама жүргізілмей тұрып, «Өнерге негізделген әлеуметтік педагогикалық қызмет» тақырыбында арт-технологияларға негізделген қысқа курс жүргізілді. Курс қазан айында аптасына үш рет жүргізілген, барлығы 12 сабақты құрады.

Кесте 1

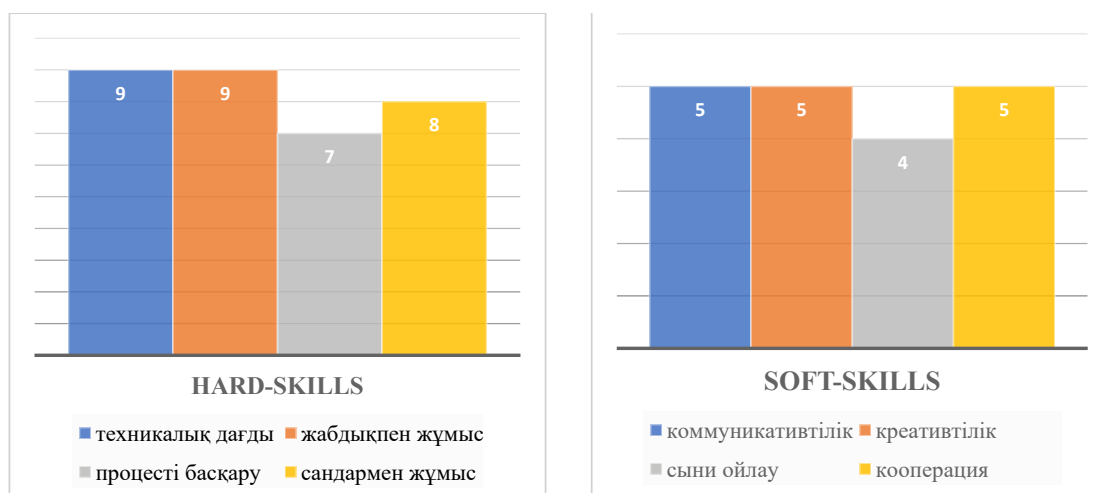
«Өнерге негізделген әлеуметтік педагогикалық қызмет» курсының бағдарламасы

Реті	Тақырып	Қысқа мазмұны	Формасы	Ұзақтығы
1	Арт-технология. Дәстүрлі және инновациялық арт-технологиялар.	Студенттерге арт-технология ұғымы туралы сипаттамалар беріліп, арт-технологиялардың түрлері таныстырылды.	мини-лекция, презентация	50 минут
2	Изо-технология	Бейнелеу өнерінің әлеуметтік педагогикада қолданылуы: диагностикалық әдіс ретінде; профилактика ретінде; педагогикалық ұжымдағы ынтымақтастықты сақтау; ата-ана мен бала арасындағы қарым-қатынасты дамыту жолы ретінде.	Кейс-стади	50 минут
3	Би технологиясы	Бидің оқушыларды сергіту әдісі, сондай-ақ педагогикалық ұжымдағы бірсарындылықтың алдын алу, ата-аналар жиналысында жоғары көңіл күйді орнату мақсатында би технологияларын сауатты қолдану жолдары талқыланды, техникалары сипатталып, студенттерге қайталауға ұсынылды.	Интерактив	60 минут
4	Актерлық шеберлік технологиясы	Әлеуметтік педагогикалық қызметте театр принциптері мен заңдылықтарын стресске күйзеліске төзімділік, конфликті жағдайлардан шығу, өз эмоцияларын басқаруды қолдану ерекшеліктері	Рөлдік ойындар	50 минут
5	Құм терапиясының технологиясы	– қарым-қатынаста қиындық туындағанда; – мазасыздықты байқау; – ұяң оқушылармен жұмыс жасауда; – оқушының ішкі жай-күйін білу үшін қолдану ерекшеліктері түсіндірілді.		

6	Музыканы қолдану технологиясы	ересек пен бала арасында байланыс орнату; баланың коммуникативті және шығармашылық мүмкіндіктерін дамыту; оған қызықты іспен – музыкалық ойындармен, әнмен, музыкалық қимылдармен айналысуға ықпал ету.	Музыкалық сабақ	60 минут
7	Қуыршақ және маска терапиясының технологиялары	Қуыршақты, масканы «сөйлету» арқылы ұяң оқушылармен қарым-қатынас орнату; қуыршақтар қойылымы арқылы мәселенің «көрерменіне» әлеуметтік педагогикалық қолдау көрсету жолдары	Мини-лекция, қойылым-сабақ	60 минут
8	Библиотерапия технологиялары	Болашақ әлеуметтік педагогтерге тиімді әдебиет таңдауға, кейіпкерлермен прототиптерді байланыстыруға, кітаптағы мәселенің шешімін табуға үйрету, болашақ кәсіби әрекетінде қолдану ерекшеліктеріне талдау жасау.	Зерттеу-сабақ	50 минут
9	Фототерапия	Отбасылық қарым-қатынасында қиындықтары бар оқушылардың мәселесін фотоестеліктер арқылы шешуге; педагогикалық ұжымда, ата-анамен түсініспеушіліктерде фото арқылы шешу мүмкіндіктерін; фотоларды дұрыс таңдау жолдарын түсіндіру.	Талқылау сабақ (Фотогалереяда жүргізілді)	50 минут
10	Эко-арт-терапия технологиясы	Әлеуметтік педагогикалық қолдауды қажет ететін адамға адамның табиғатпен үйлесімділігі негізінде қолдау көрсету жолдарын түсіндіру	Экскурсия сабақ – Ботаникалық бақта жүргізілді	60 минут
11	Саз терапиясының технологиясы	Эмоцияны бақылауда ұстауға, сенімсіздіктен, қорқыныштан – материализациялау арқылы құтылуға үйрету.	Саз терапиясы құмыра жасау шеберханасында жүргізілді	50 минут
12	Қорытынды сабақ	Студенттердің қысқа курсқа қатысты пікірлері тыңдалып, әркім өзі үшін арт-технологиялардың ең жақын түрін анықтады. Сондай-ақ «Кәсіби қызметті өздігінен бағалау» сауалнамасы толтырылды.	Қорытынды сабақ	60 минут

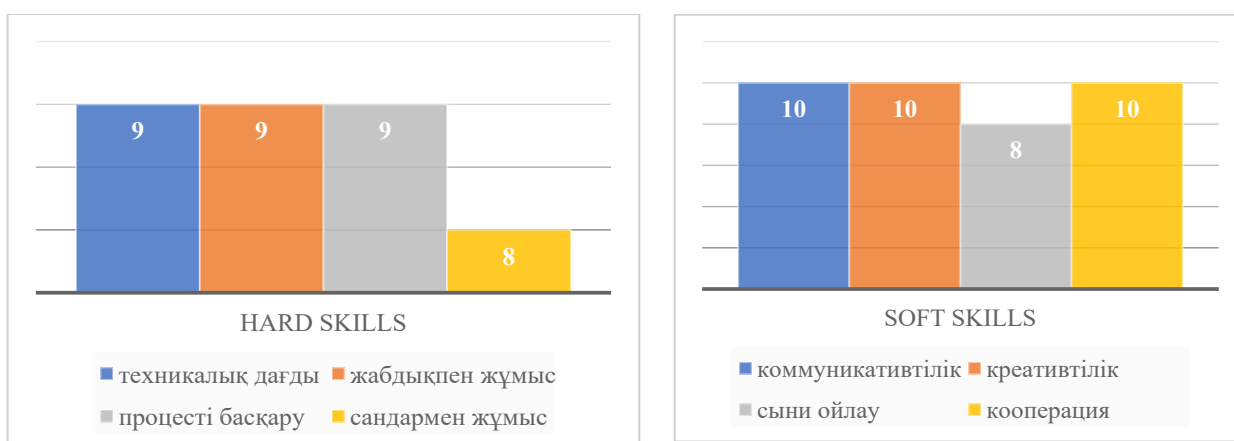
Нәтижелері

Бақылау тобындағы студенттер «Кәсіби қызметті өздігінен бағалау» сауалнамасы бойынша өздерінің hard-skills (техникалық дағдылар, жабдықпен жұмыс, процесті басқару, талдау және сандармен жұмыс) және soft-skills (коммуникативтілік, креативтілік, сыни ойлау, кооперация) бойынша құзыреттіліктеріне максималды 10 ұпаймен бағалай отырып, жауап берді (1-сурет).

1 Сурет. Бақылау топтың жауаптарының орташа көрсеткіші

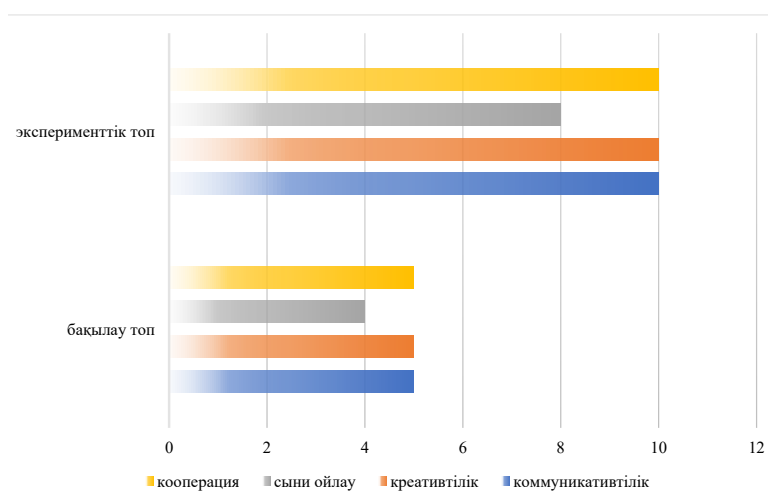
1-суретте байқалғандай, студенттер өздерінің техникалық дағдылар, жабдықпен жұмыс, процесті басқару, талдау және сандармен жұмыс дағдыларын (~8,5) коммуникативтілік, креативтілік, сыни ойлау, кооперацияға қарағанда (~4,5) жоғары бағалаған. Осы тұстан ақ студенттердің арт-технологиялармен жұмыс жасауды қажет ететіндігін байқадық.

2 Сурет. «Кәсіби өзін-өзі бағалау» сауалнамасы бойынша эксперименттік топ нәтижелері

Курстың қорытынды сабағында эксперименттік топ студенттеріне «Кәсіби қызметті өздігінен бағалау» сауалнамасы толтырылды. Сондай-ақ курсқа қатысты өз ойларын білу мақсатында әңгімелесу әдісі жүргізілді.

Сауалнама нәтижелеріне сәйкес, студенттердің жауаптарының орташа көрсеткіші hard skills бойынша техникалық дағды – 9, жабдықпен жұмыс – 9, процесті басқару – 9, сандармен жұмыс – 8 ұпайды; soft skills бойынша коммуникативтілік – 10, креативтілік – 10, сыни ойлау – 8, кооперация – 9 ұпайды көрсеткендігі анықталды (2-сурет). Эксперименттік топтағы студенттердің hard skills бойынша нәтижелері бақылау топпен бірдей болса да, soft skills бойынша екі есе жоғары нәтиже көрсеткенін байқадық (3-сурет). Осы тұста, арт-терапияның коммуникативтілік, креативтілік, кооперацияны дамытуға, яғни әлеуметтік педагогикалық қызметте негізгі қажетті кәсіби құзыреттіліктерді дамытуға ықпал ететіндігі анықталды.

3 Сурет. Бақылау топ және эксперименттік топтың soft skills бойынша нәтижелерін салыстыру

Қорытынды

Қазіргі уақытта педагогикалық ұжымға, оқушыларға, ата-аналарға білім беру мекемелерінде әлеуметтік педагог тек әлеуметтік көмектерді ұйымдастырушы маман ретінде ғана ассоциацияланады. Алайда әлеуметтік педагог білім алушылардың әлеуметтік ортаға оңтайлы әлеуметтенуіне, білім алуында әлеуметтік педагогикалық қиындықтарға ұшырамауының алдын алуды мақсат ететін жалғыз маман. Әлеуметтік педагог білім алушыны жан-жақты зерттеп, оның барлық ерекшеліктеріне мән беруі керек. Сондықтан да әлеуметтік педагогтың кәсіби құзыреттілігінің жоғары деңгейде болуы өте маңызды. Ал бүгінгі студент – ертеңгі әлеуметтік педагог үшін кәсіби құзыреттілік теориялық білім немесе ғылыми терминдерді оқумен ғана қалыптаспай, оны ерекше қызығушылықпен, есте қаларлықтай дамытудың жолдары арқылы жүзеге асырған жөн. Осы тұста, әлеуметтік педагогтардың кәсіби құзыреттілігін дамытуда арт-технологиялардың маңызы зор деп есептейміз.

Зерттеу жүргізу барысында болашақ әлеуметтік педагогтерді эксперименттік және бақылау топтарға бөле отырып, «Кәсіби құзыреттілікті өздігінен бағалау» сауалнамасы жүргізілді. Эксперименттік топ сауалнаманы «Өнерге негізделген әлеуметтік педагогикалық қызмет» қысқа курсын оқығаннан кейін толтырды. Курс мазмұны арт-технологияларға негізделіп, қазіргі таңда әлеуметтік педагог қызметін атқарып жүрген жиырма әлеуметтік педагогтердің өз кәсіби қызметіндегі кейстерді арт-технологиялар арқылы шешу жолдары да қарастырылды.

Сауалнама нәтижелері бойынша бақылау топ студенттерінің шығармашылық құзыреттіліктерінің (soft skills) арт-технологияға негізделген курсты оқыған эксперименттік топ студенттеріне қарағанда, төмен болғандығы анықталды. Бұл арт-технологиялардың әлеуметтік педагогтың кәсіби құзыреттілігіне ерекше қажетті soft skills-ты дамытуға септігін тигізетіндігін байқатты. Яғни, болашақ әлеуметтік педагогтердің кәсіби құзыреттілігін дамытуда арт-технологиялардың мүмкіндігі зор екендігі туралы қорытынды жасай аламыз.

Болашақ әлеуметтік педагогтердің кәсіби құзыреттілігін арт-технологиялар арқылы дамыту тек бір жақты емес, жан-жақты зерттеулер жүргізуді қажет ететіндігін ескере отырып, бұл зерттеу жұмысы мәселені шешудің бір бөлігі бола алатындығы айта кеткіміз келеді.

Авторлардың үлесі

Ы.Н.Оханова – зерттеу жұмысын дайындау, құру; жұмыс нәтижелерін жинау, талдау, оларды түсіндіру, сыни қайта қарау; мәтін жазу және оның мазмұнын сыни тұрғыдан қайта қарау; жұмыстың барлық аспектілері үшін жауап беруге келісім беру, деректердің дұрыстығына немесе мақала бөліктерінің тұтастығына қатысты мәселелерді дұрыс зерттеу.

А.К. Дуйсенбаев – ретінде жариялауға арналған мақаланың соңғы нұсқасын бекіту, саралап құптау.

Әдебиеттер тізімі

1. Педагог қызметкерлер мен оларға теңестірілген тұлғалардың лауазымдарының үлгілік біліктілік сипаттамаларын бекіту туралы ҚР Білім және ғылым министрінің 2009 жылғы 13 шілдедегі №338 бұйрығы. [Электрон.ресурс] – URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V090005750_ (қаралған күні: 15.11.2023)

2. Махмутова З.М. Формирование профессиональной компетентности социального педагога в образовательном процессе высшей школы: автореферат дис. канд. пед. наук: 13.00.08 / Уфа, 2006. - 35 с.

3. Клименко Н.Ю. Становление и развитие социально-педагогического образования в России: 13.00.08 / Дис. ... д-ра пед. наук: - М.: РГБ, 2003. - 390 с.

4. Баркунова О.В. Формирование профессиональной компетентности социального педагога в процессе педагогической практики: 13.00.08 Автореф. ...канд. пед. наук / Шуя, 2010. - 22 с.

5. Бурно М.Е. Терапия творческим самовыражением. – Москва: Медицина, 1989. – 304 с.

6. Айтбаева А.Б., Қасен Г.А., Мырзаханова А. Қазақстандағы арт-педагогикалық және арт-терапиялық жұмыстар мазмұнын дамыту және жетілдіру перспективалары // ҚазҰУ Хабаршысы. Педагогикалық ғылымдар сериясы. – 2017. – Т.50. – №1. – 28-35 б.

Ы.Н.Оханова¹, А.К. Дуйсенбаев²

¹Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Алматы, Казахстан

²Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Алматы, Казахстан

Развитие профессиональных компетенций будущих социальных педагогов через арт-технологии

Аннотация: В статье подчеркивается особое внимание к проблеме развития специалистов на основе развития человеческого капитала в стране, подробно рассматривается важность формирования профессиональной компетентности будущих социальных педагогов. Развитие профессиональной компетентности студентов при подготовке к социально-педагогической деятельности через арт-технологии способствует творческому решению профессиональных проблем будущих социальных педагогов. В статье разработана характеристика понятия арт-технологии и рассмотрены ее возможности в социально-педагогической деятельности. Изучение арт-технологий на основе арт-педагогики, арт-терапии проводилось путем анализа работ отечественных и зарубежных ученых. Также рассматривается история происхождения и применение арт-технологий в философских, психологических, педагогических, социально-педагогических работах. В теоретической части исследования была рассмотрена значимость, особенности арт-технологий в формировании профессиональной компетентности будущих социальных педагогов, в практической части исследовательской работы был проведен эксперимент для будущих социальных педагогов. В практике приняли участие не только студенты, но и действующие социальные педагоги, чтобы поделиться своими кейсами в профессиональной деятельности. Около двадцати социальных педагогов из разных регионов страны поделились своими трудностями в профессиональной деятельности, проблемами, способами их решения. Студенты экспериментальной группы проанализировали кейсы социальных педагогов на основе решения с помощью арт-технологий в курсе «Социально-педагогическая деятельность, основанная на искусстве». На курсе, охватывающем двенадцать уроков, студенты получили глубокие знания об арт-технологиях, анализируя один тип арт-технологий на каждом уроке, всесторонне анализируя проблемы, с которыми они могут столкнуться в своей будущей деятельности. Кроме того, в ходе проведения эксперимента был проведен опрос студентов контрольной и экспериментальной групп «Самооценка профессиональной деятельности», было выявлено, что soft skills у студентов экспериментальной группы в два раза больше, чем у студентов контрольной группы. Таким образом, доказано значение арт-технологий в развитии профессиональной компетентности социальных педагогов.

Ключевые слова: будущий социальный педагог, развитие профессиональных компетенций через арт-технологии, арт-технология, soft skills.

Y.Okhanova¹, A. Duisenbayev²

¹Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

²Al-Farabi Kazakh National University, Almaty,
Kazakhstan

Development of professional competencies of future social educators through ART technologies

Abstract: The article emphasizes special attention to the problem of the development of specialists based on the development of human capital in the country, discusses in detail the importance of the formation of professional competence of future social educators. The development of professional competence of students in preparation for socio-pedagogical activities through art technology contributes to the creative solution of professional problems of future social educators. The article describes the concept of art technology and considers its possibilities in social and pedagogical activities. The study of art technologies based on art pedagogy, art therapy was carried out by analyzing the works of domestic and foreign scientists. The history of the origin and application of art technologies in philosophical, psychological, pedagogical, socio-pedagogical works is also considered. In the theoretical part of the study, the significance and features of art technologies in the formation of professional competence of future social educators were considered, in the practical part of the research work, an experiment was conducted for future social educators. Not only students, but also active social educators took part in the practice to share their cases in professional activities. About twenty social educators from different regions of the country shared their professional difficulties, problems, and ways to solve them. The students of the experimental group analyzed the cases of social educators based on solutions using art technologies in the course "Socio-pedagogical activity based on art". In the course, covering twelve lessons, students gained in-depth knowledge about art technologies, analyzing one type of art technology in each lesson, comprehensively analyzing the problems they may face in their future activities. In addition, during the experiment, a survey of students of the control and experimental groups "Self-assessment of professional activity" was conducted, it was revealed that the soft skills of students of the experimental group were twice as much as those of students of the control group. Thus, the importance of art technologies in the development of professional competence of social educators is proved.

Keywords: future social pedagogue, development of professional competencies through art technology, art technology, soft skillss.

References

1. Order of the Minister of Education and science of the Republic of Kazakhstan dated July 13, 2009 No. 338 on approval of standard qualification characteristics of the positions of teachers and persons equated to them. [Electronic resource] – available at: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V090005750_
2. (Accessed: 15.11.2023) [in Kazakh]
3. Mahmutova 3.M. Formirovanie professionalnoi kompetentnosti socialnogo pedagoga v obrazovatel'nom processe vsshei shkoli_ avtoreferat dis. kand. ped. nauk [Formation of professional competence of a social pedagogue in the educational process of higher education: abstract of the dissertation of the Candidate of Pedagogical Sciences]. 13.00.08. Ufa, 2006. P.35. [in Russian]
4. Klimenko N.Yu. Stanovlenie i razvitie socialno_pedagogicheskogo obrazovaniya v Rossii / Dis. ... d_ra ped. nauk_ [Formation and development of socio-pedagogical education in Russia / Dis. ... Doctor of Pedagogical Sciences]. 13.00.08. Moscow, 2003. P. 390. [in Russian]
5. Barkunova O.V. Formirovanie professionalnoi kompetentnosti socialnogo pedagoga v processe pedagogicheskoi praktiki. Avtoref. ...kand. ped. Nauk [Formation of professional competence of a social

pedagogue in the process of pedagogical practice: 13.00.08 Autoref. ...Candidate of pedagogical Sciences]. 13.00.08. Shuya, 2010. P.22. [in Russian]

6. Burno M.E. Terapiya tvorcheskim samovirajeniem [Creative self-expression therapy] (Moscow: Medicine, 1989, 304 p.) [in Russian].

7. Aitbaeva A.B., Qasen G.A., Mirzahanova A. Qazaqstandagy art-pedagogikalyk jane art-terapiyalyk jumystar mazmunyn damytu jane jetildiru perspektivalari, QazUU Khabarshysy. Pedagogikalyk gylymdar seriyasy [Prospects for the development and improvement of the content of art-pedagogical and art-therapeutic work in Kazakhstan, Bulletin of KazNU. Pedagogical Sciences series] 1(50), 28-35 (2017). [in Kazakh]

Авторлар туралы мәлімет:

Оханова Ы.Н. – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің «педагогика және білім беру менеджменті» кафедрасының 2 курс докторанты, Масанчи 39, көшесі, Алматы қаласы, Қазақстан.

Дүйсенбаев А.К. – педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің «педагогика және білім беру менеджменті» кафедрасының – ғылыми-инновациялық қызмет пен халықаралық ынтымақтастық бойынша кафедра меңгерушісінің орынбасары, Масанчи 39, көшесі, Алматы қаласы, Қазақстан.

Сведения об авторах:

Оханова Ы.Н. – докторант 2 курса кафедры «Педагогика и образовательный менеджмент», Казахский национальный университет имени аль-Фараби, улица Масанчи, 39, город Алматы, Казахстан.

Дүйсенбаев А.К. – кандидат педагогических наук, доцент, кафедра «Педагогика и образовательный менеджмент», Казахский национальный университет имени аль-Фараби, улица Масанчи, 39, город Алматы, Казахстан.

Information about authors:

Okhanova Y. – doctoral student of the Department of "Pedagogy and Educational Management", Al-Farabi Kazakh National University, 39 Masanchi Street, Almaty, Kazakhstan.

Duisenbayev A. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department, deputy head of the Chair on scientific innovations and international cooperation, candidate of pedagogical sciences of "Pedagogy and Educational Management", Al-Farabi Kazakh National University, 39 Masanchi Street, Almaty, Kazakhstan.